

سرسبز از ان طراوت و تنگیان

● بابک نیک‌طلب

زنبور و سیب قرمز مجموعه شعر کودکانه‌ای با ده قطعه کوتاه در قالب چهار پاره است که برای مخاطبان گروه سنی "الف" و "ب" به تازگی منتشر شده است؛ آن هم در آخرین ماههای سالی که کمترین مجموعه‌های شعر کودک را پیش روی بچه‌های مشتاق خواندن گذاشت - البته در مقایسه با سالهای اخیر که شاهد رشد کمی و کیفی آثار منتشر شده در گستره ادبیات کودک، به ویژه حوزه شعر بودیم.

دنیای سرشار از طراوت، سرسبزی و همزیستی در کنار مخلوقات پروردگار - مثل دیگر آثار مشابه - عمده‌ترین موضوعات مجموعه است. حضور جانوران اهلی مثل گربه، کلاغ، اردک، گنجشک، ماهی، خروس، قورباغه و زنبور در این قطعات، ما را به فضای طبیعی و ملخوس کودکی می‌کشاند و از دنیای غرق در دود و ماشین دور می‌کند؛ هرچند که بُعد آموزشی این اشعار نیز نادیده گرفته نشده است.

نشستم پیش گلها

«همین یک ساعت پیش

ولی زنبوری آمد

مرا یک دفعه زد نیش

●

نشستم، گریه کردم

زدم فریاد از درد

پدر آمد کنارم

نشست و ساکت کرد

●

پدر بوسید من را

به شوخی گفت: «وز، وز»

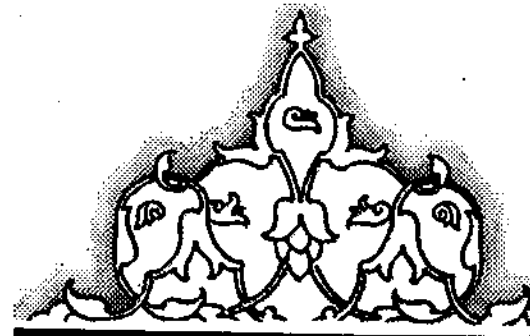
ورم کرده دماغت

شده یک سیب قرمز!

ویژگی این اشعار، با توجه به مخاطبان خردسالش، سادگی و صمیمیت است؛ سادگی در کلمات، در نحوه و شکل بیان مطالب، در به کار بردن مفاهیم و مضمونها، در استفاده از اجزای جمله و جای قرار گرفتن نهاد، گزاره، فعل و فاعل و امروزی بودن زبان شعر و جلوگیری

- نام کتاب: زنبور و سیب قرمز
- سروده: افسانه شعبان نژاد
- ناشر: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان
- چاپ اول: ۱۳۷۷
- شمارگان: ۳۵/۰۰۰ نسخه
- تعداد صفحه: ۴۰ صفحه
- قیمت: ۱۹۰ تومان

نیز ویژه مخاطبان نوجوان دبیرستانی بودند. قبل از پذیرایی، وصیت‌نامه «شهید غنی‌پور» خوانده می‌شود و بعد از آن نفرات برگزیده در یک نشست کوتاه و صمیمانه به دو سؤال «ناصر نادری» پاسخ می‌دهند؛ یکی بیان احساسات و دیگری خاطره‌ای از زمان نگارش کتاب.

«تردید نیست که شهید در انحصار طیف و طایفه خاصی نیست. شهید را نمی‌شود به نفع کس یا کسانی صادره کرد. شهید همان خورشید است که شعاع نور و گرمایش بسی گسترده‌تر از دید محدود ماست. شهید متعلق به یک ده‌کوره، بخش یا شهر نیست، متعلق به یک اقلیم و کشور نیست، شهید متعلق به یک فرهنگ و باورهای عمیق الهی و انسانی است. «حبیب» اهل قلم را ما محدود به این مسجد و محل و محفل و دوستانش نمی‌دانیم. او متعلق به همه است، مخصوصاً به همه اهل هنر و قلم.»

بیانیه هیئت داوران با جملات وصیت‌نامه «حبیب» در هم می‌آمیزد و در گوش دل حضار، نوایی از عشق را زمزمه می‌کند.

«برای رسیدن به آسمان معرفت الهی از نردبان عشق که هر گام و پله‌اش عمل به واجبات و اعمال صالحه می‌باشد، استفاده کنید.»

«این انتخاب مایه برکت و فخر فرهنگی مجامع ادبی ما خواهد بود، همچنین موجب ماندگاری نام شهید در عرصه ادبیات و هنر کشورمان؛ تا فراموشمان نشود که بر موجودیت ما چه گذشت و چگونه از دامچاله‌های شکست و بندگی رستیم و آرامش امروزمان مرهون خون چه کسانی است.»

«نگذارید که نور گرم و آرامش بخش آفتاب انقلاب، خاموش گردد. اگر این خورشید امید غروب کند، تمام شعله‌های امید محرومان زیر ستم ابرقدرتها نیز خاموش خواهند شد. آنان پشتشان به گرمای این آفتاب گرم است.» و همه این حرفها برای آن است که به قول «حبیب»، زندگی را در خدا و خدا را در زندگی حاضر و ناظر بدانیم.

که این اشعار مربوط به چه سالی است و آیا به راستی جزو کارهای تازه سراینده محسوب می شود یا نه، اما این مسئله توقع ما را نسبت به شعر جدی کودک امروز کم نمی کند.

برای ذهن و فکر بچه های نوجوی امروز "تکرار" خسته کننده است و گریزاننده. در این مجموعه ده شعری کوچک، سه شعر "گلدان گل و گریه"، "خندیدم و خندیدم" و "گریه دم بریده" به نحوی به موضوع "گریه" می پردازند و "یک جوجه کلاغ" و "هیس، ساکت" به مضمون "کلاغ". "صبحانه" و "خروس پشیمان" هم، به شرح برخوردارهای "خروس" اختصاص یافته است.

از جمله موارد نادری که بد نیست به آن هم اشاره ای شود، ضعف تألیف در برخی شعرهاست که در پرده صمیمیت، سادگی و روانی اشعار، جلوه چندانی ندارد، اما می توانست اصلاً نباشد. برای نمونه در شعر "گلدان گل و گریه" می خوانیم:

تو گلدان را شکستی
پریدم از صدایش
نشستم، جمع گردم
کمی از تکه هایش

در اینجا "ش" جانشین کلمه "گلدان" شده و در بیت آخر علامت مفعول، "را" حذف گردیده است و فاصله تا مرجع ضمیر هم زیاد است. یا در شعر "خروس پشیمان" آمده است:

از صبح تا شب در قفس
بیچاره، زندان می شود
او در قفس از کار خود
حتماً پشیمان می شود

که در واقع بایستی لفظ "زندانی" به جای "زندان" می آمد؛ علاوه بر اینکه معلوم نیست کلماتی چون "شیطان" و "زندان"، تا چه اندازه برای این گروه سنی مانوس و ملموس باشد.

به هر حال، چنان که در آغاز هم گفته شد، چاپ و انتشار چنین کتابی برای مخاطبان گروه سنی "الف" و "ب"، در رکودی بازار کتاب شعر کودک غنیمت است - خصوصاً با کاغذ مرغوب و تصاویر زیبا و چهار رنگ که مناسب و مورد علاقه این مخاطبان است. تعداد یا شمارگان این کتاب نیز با جامعه کتابخوان کودک تناسب دارد که امیدواریم این نکات سرمشق سایر ناشران محترم کتابهای کودک قرار بگیرد و در آینده باز هم بهترین اشعار و گزیده ترین افکار شاعران و نویسندگان جای خود را در پیشخوان پرزرق و برق کتابفروشی ها بیابد و از خودنمایی آنچه کتابهای دست پایین و نامناسب بکاهد. □

کردن از نفوذ و ورود کلمات سخت و دور از ذهن دانش آموزان دبستانی و خردسالان به آنها، مهمترین تلاش و ابتکار شاعر کودک به شمار می رود، با این قید که بایستی حرف و نکته تازه ای در کلام خود بگنجانند.

امروز گنجشکی پرید
آمد کنار حوض ما
یک گریه دنبالش دوید
آهسته، خیلی بی صدا!

تا گریه آمد پای حوض
گنجشک پر زد زود زود
پر شد اتاق از خنده ام
گریه در آب افتاده بود

از حوض، او بیرون پرید
این سو دوید، آن سو دوید
او پیش ماهیهای ما
حتماً خجالت می کشید

شاعر کودک در این نوع شعر، یا بهره گیری از آرایه "تشخیص" به تمام اشیا و جانوران و اجسام اطراف و پیرامون کودک جان می بخشد و با شخصیت قائل شدن برای هر کدام، به گسترش دامنه خیال می پردازد و گاهی - چون شعر بالا - برای زیباتر بازگو کردن مطالب، نمک طنز را به کمک اندیشه های خود می گیرد. آوردن کلمه "آقا" در ابتدای نام "کلاغ" یا "خروس" نیز به این خصوصیت افزوده است؛ که البته هیچ یک برای کودک مخاطب عجیب یا نامحسوس نیست:

آقا خروسه صبح زود
آمد لب ایوان ما
آن سو کنار پنجره
شد باز هم مهمان ما

از اینها که بگذریم، در یک نگاه ناگفته پیداست که سراینده - خواسته یا ناخواسته - به محدودهای کوچک از فراروی خود پرداخته است، به طوری که حضور عناصر دیگر زندگی غیر از اشیا و جانوران خانگی، همچون پدر، مادر، خواهر، برادر، کوچه، خیابان، دوست، همسایه، عروسک، اسباب بازی، آسمان، ستارگان و هزار مورد دیگر که کم و بیش در گوشه گوشه لحظه های زندگی موجودند، نادیده گرفته شده اند. به عبارتی تنوع موضوع و مضمون، راهی به کتاب نمی یابد و اتفاقات، پیرامون حرکات و کارهای چند جانور خانگی خلاصه می شود؛ معضلی که سالهاست گریبانگیر شعر کودک، خصوصاً شعر ویژه سالهای ابتدای کودکی شده است و گویی خروج از این چرخه محدود کاری دشوار است. البته صرفاً با در نظر گرفتن زمان انتشار هر کتاب، معلوم نمی شود

◀ شاعر گاهی برای زیباتر بازگو کردن مطالب، نمک طنز را به کمک می گیرد

◀ تنوع موضوع و مضمون، راهی به کتاب نمی یابد و این معضل سالهاست که گریبانگیر شعر کودک شده است

◀ در برخی اشعار، ضعف تألیف وجود دارد که البته در پرده صمیمیت، سادگی و روانی اشعار جلوه چندانی ندارد

◀ با توجه به رکود بازار کتاب شعر کودک، انتشار چنین کتابی غنیمت است